IDENTITATEA JURNALISMULUI SOCIAL DIN PERSPECTIVA PROBLEMATICII ABORDATE

IDENTITY OF THE SOCIAL JOURNALISM IN THE LIGHT OF SUBJECTS COVERED

Victor MORARU, ***doctor habilitat în ştiinţe politice,***
Institutul de Cercetări juridice şi Politice al AŞM,

Georgeta STEPANOV, ***doctor în ştiinţe politice,***
Universitatea de Stat din Moldova

Summary

The article approaches one of the most actual missions of mass media, that of reflecting and supporting the processes of democratic participation, the mobilization of society for solving the emerging problems. These concerns integrate in the mass media strategy oriented towards the highlighting and stimulating the participative practices. In fact it is a consequent and scrupulous mass media activity of promoting new values. Centred on supporting positive moments in developing social issues, media attention is directed towards the search of new ways of optimizing social interactions, towards the implication of citizens into identifying and solving the problems of the society. The appearance of a specific type of journalism named „social journalism" is justified in this context. The authors are concerned with determining the identity of social journalism, which represents a resource capable of boosting the development of the society. The article explains the specifics of social issues, presents a methodology for reinforcing the social dialogue, based on the principles of tolerance, adequacy and openness.

Key-words: *media, social relations, social journalism, peculiarities of social issues, public interest, the mediatisation of social subjects.*

Reprezentările încetăţenite prezintă jurnalismul social drept instrument de abordare a realităţii din sfera socială, dar şi o arenă de dezbateri şi analize a fenomenelor şi problemelor sociale, unde apar, evoluează şi se confruntă multitudinea de opinii, idei, puncte de vedere, poziţii, concepţii, atitudini. Angajat plenar în viaţa socială, jurnalismul social, axat pe soluţionarea problemelor cotidiene, interacţionează cu diverşi actori, medii, sisteme etc., iar caracterul şi formele lui de colaborare cu aceştia se modifică în funcţie de necesitatea includerii lor pe agenda publică şi, respectiv, în funcţie de necesitatea implicării mass-mediei în aceste procese. Opiniile mai multor teoreticieni şi practicieni în domeniu converg în accentuarea faptului că jurnalismul social se deosebeşte de alte tipuri de jurnalism prin caracterul său pronunţat participativ, orientat nu doar spre reflectarea realităţii, spre informarea auditoriului despre evenimentele curente, oferind, totodată, oportunităţi reale ale exercitării unui schimb de păreri privind aspectele vieţii sociale, dar şi participă *sui generis* în reglementarea raporturilor dintre oameni şi dintre grupurile sociale, încer-

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 136 18.12.2015 14:21:44

când să orienteze în anumite direcții aceste raporturi, precum și să influențeze structurile sociale, responsabile pentru gestionarea diverselor sfere ale vieții publice. Altfel spus, așa-numitului jurnalism social în este propriu, în mod intrinsec, un specific funcțional, deoarece își înaintează drept sarcină nu atât informarea și exprimarea opiniei publice, cât mai ales implicarea nemijlocită în viața reală.

Tocmai în acest caz are loc manifestarea plenară a uneia dintre cele mai importante funcții a jurnalismului – cea de mediere [1, p. 29], mass-media asumându-și chiar rolul de moderator al dezbaterilor publice, determinat de necesitatea stringentă a înțelegerii reciproce și a interacțiunii forțelor sociale la nivelul întregii societăți. Jurnalismul poate și trebuie să creeze mediul necesar pentru dialogarea diverselor grupuri sociale – oricât de diferite ar fi acestea sub aspectul scopurilor și ideilor promovate – pentru găsirea căilor de conciliere a contradicțiilor și conflictelor sociale, pentru a le asigura întâlnirea în spațiul informațional al dialogului social. Actualmente, s-a conturat ferm faptul că în lipsa unui puternic jurnalism social este imposibilă edificarea unui climat propice desfășurării unui dialog social eficient.

Rolul primordial al jurnalismului social constă în contribuția pe care o aduce în soluționarea practică a conflictelor și în rezolvarea diverselor probleme ale realității sociale, în modificarea unor situații concrete. Importanța acestor activități constă nu numai în faptul că ele demonstrează clar populației forța transformatoare a jurnalismului, ci și în profilarea tendinței spre creșterea randamentului practic al acțiunilor, capabile să constituie baza reorganizării întregului sistem social. Deloc întâmplător, astfel, jurnalismul social este tot mai mult asociat cu „jurnalismul pentru schimbare socială" (*Journalism for Social Change*) [2].

Mijloacele de informare în masă conturează tabloul general al vieții sociale, reflectă starea socială a indivizilor și construiesc agenda zilei – activitate prin care atrag atenția publică asupra problemelor stringente și asupra activității diverșilor actori sociali și sensibilizează auditoriul său orientează să se implice în procesele sociale. Jurnalistul întotdeauna mediatizează fie realitatea individului, fie realitatea societății, în genere, din realitate făcând parte și problemele sociale, și coliziunile, și conflictele, de aceea, remarcă experții, jurnalismul nu poate exista în afara socialului [3].

Rolul jurnalismului social constă în crearea unui diapazon tematic, în care cele mai importante probleme sociale să fie abordate cu regularitate, astfel încât să atragă și să focalizeze atenția consumatorilor de produse mediatice, iar prin aceasta să confere acestor probleme un caracter public și să le transforme în subiecte comune de discuție. Modul frecvent și proeminent de reflectare a problemelor sociale prin intermediul jurnalismului social contribuie la perceperea acestora de către segmentele largi de public ca fiind mai importante decât altele și astfel plasându-le în arealul intereselor publice. „Lista de probleme sociale identificate alcătuiește agenda publică. La constituirea agendei publice contribuie sistemul politic (parlamentul, guvernul, partidele politice), instituțiile publice naționale și locale, cetățenii, organizațiile și asociațiile civice, institutele de cercetare, universitățile și, nu în ultimul rând, mass-media" [4, p. 20]. Marginalizarea problemelor sociale în discursul mass-media poate distorsiona percepțiile auditoriului în raport cu realitatea socială, punând în dificultate acțiunea socială și managementul social. Acest lucru poate avea un impact ne-

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 137 18.12.2015 14:21:44

gativ grav asupra atitudinii publicului față de aceste probleme, fapt care poate motiva atât, factorii de decizie, cât și indivizii sociali, grupurile sociale și chiar societatea, să adopte în raport cu aceste probleme modele neadecvate de comportament social, subminând, în acest mod, activitatea curentă și funcționalitatea domeniului social. Pe de o parte, abordarea neadecvată a unei probleme sociale acute poate stimula acutizarea și mai mare a acestor problemelor. Pe de altă parte, ignorarea unor chestiuni de o gravitate socială majoră ar putea servi drept premisă pentru o explozie socială. Respectiv, activitatea de mediatizare a problemelor sociale constituie o direcție esențială a jurnalismului social, așa cum „problemele sociale sunt acele situații care tulbură mulți oameni și declanșează interesul acestora, formează opinii și dezvoltă presiunea socială necesară pentru căutarea unei soluții" [5, p. 465].

Problemele sociale pot apărea din cauza comportamentelor anormale și acțiunilor distructive ale unor actori sociali, dar, în anumite cazuri, și ca rezultat al comportamentelor normale și acțiunilor funcționale sau chiar inacțiunilor sociale. Problema poluării mediului este reprezentativă în acest context, or, ea nu este direct cauzată de oameni, ci de inacțiunea acestora. Astfel, comportamentele normale, tradițional acceptate, uneori pot contribui tot atât de mult la apariția problemelor sociale ca și comportamentele anormale, deviante, antisociale.

Cel mai adesea, problemele sociale apar, se extind în dimensiuni, își intensifică acțiunea și își amplifică impactul și efectele în perioadele de schimbări majore, de crize economice, sociale, spiritual-valorice, în perioadele de tranziție de la un sistem la altul. Respectiv, rolul jurnalismului social în asemenea perioade crește și el, datorită potențialului acestuia de a reflecta, explica, dezbate problemele cu care se confruntă grupurile sociale, societatea, în ansamblu, în consecință catalizând procesul de soluționare a lor. Republica Moldova, ca de altfel mai multe societăți care au abandonat totalitarismul, acceptând traseul propice al dezvoltării democratice, trece printr-o criză, adică parcurge o perioadă de timp dificilă de traversat, când se atestă o dezordine clară sau latentă care s-a instaurat în toate sectoarele vitale ale statului moldovenesc, legitimitatea și perspectiva istorică a căruia sunt puse și ele la îndoială. „Schimbările care au generat mutații substanțiale în sectoarele economic, politic, cultural și spiritual au demolat dinamicele și echilibrele existente, ordinea lucrurilor fiind intimidată", constată specialiștii [6, p. 223]. De adăugat, că schimbările în cauză au afectat profund și domeniul social, iar, ca urmare, alături de problemele sociale existente deja au apărut altele noi, specifice acestei perioade de tranziție, care au putut fi identificate și aduse pe agenda societății, în special, datorită jurnalismului social.

Conceptul de problemă socială se aplică la un număr foarte mare de diferite fenomene, cum ar fi: criminalitatea, sărăcia, rasismul, suprapopularea etc. Cercul problemelor sociale include și formele de asociere ale cetățenilor pentru soluționarea problemelor comunității, fațetele proceselor migraționale, calitatea vieții și condițiile socioeconomice, relațiile interetnice, chestiuni de ordin demografic, educația morală, valorile etice și ale familiei, problemele ocrotirii sănătății și multe altele. Aspectele sociale, astfel, nu se reduc doar la problemele categoriilor vulnerabile ale populației, dar vizează universul uman, în toată multitudinea manifestărilor acestuia. De altfel, pot fi întâlnite opinii conform cărora, prin extindere, de tematica socială ține totul ce nu se referă la politică, război, cultură și artă.

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 138 18.12.2015 14:21:44

Autorii lucrării *Dezvoltarea socială*. Capacitatea instituțiilor susțin: „O problemă socială reprezintă fie un proces social care afectează advers colectivitatea, fie o oportunitate de dezvoltare care trebuie fructificată. Explozia sărăciei sau apariția traficului de ființe umane sunt procese sociale negative. Restructurarea social-economică și democratizarea sunt oportunități oferite de colapsul sistemului social care trebuie fructificate“ [4, p. 18]. Cercetătorii R. K. Merton și R. A. Nisbet, propunând o definiție proprie a problemei sociale, au menționat că aceasta constituie o situație sau o condiție specială, apreciată de public sau de experți ca fiind neobișnuită sau intolerabilă, deoarece reprezintă o discrepanță sau un decalaj între realitatea prezentă și normele sau valorile sociale [7]. Ele au un caracter indezirabil și dăunător pentru societate, deoarece afectează exigențele ei de ordine, împiedică schimbarea socială și au un impact negativ asupra existenței, securității și bunăstării membrilor societății.

Conceptualizarea noțiunii de problemă socială devine foarte actuală în acest context, pentru că aduce claritate în percepțiile jurnaliștilor, în particular, și a instituțiilor massmediei, în general, asupra problemelor sociale ca subiect de reflecție al lor. Acoperirea mediatică a problemelor sociale poate fi eficientă doar în cazul în care jurnaliștii își concep itinerarul profesional și își organizează procesul de creație astfel încât să pătrundă în aspectele existențiale ale problemei mediatizate, iar acest lucru poate fi realizat cu condiția că jurnaliștii dețin cunoștințe fundamentale despre obiectul lor de investigație.

Un rol important în clarificarea naturii problemelor sociale îl au reperele de abordare a acestora în baza unor teorii, între care:

1. Perspectiva patologiei sociale. Problemele sociale pot fi de natură obiectivă, atunci când reiese din realitatea socială exterioară, și de natură subiectivă, atunci când reiese din lumea interioară a omului sau comunității. „Oamenii sau situațiile pot „deveni” probleme sociale atunci când se creează obstacole și se blochează activitatea normală a organismului social. Problemele sociale sunt patologii sociale” [8]. Interpretate în lumina postulatelor patologiei sociale, abaterile, calificate drept probleme sociale, de la condițiile sociale încetățenite și ordinea socială, reprezintă cazuri de manifestări ale maladiilor sociale, de devieri de la așteptările morale.

2. Perspectiva dezorganizării sociale. Organizarea socială presupune, înainte de toate, că ea este un întreg, în care părțile se află într-o relație de dependență oarecum ordonată. Noțiunea centrală a acestei conceptualizări este cea de roluri, rolurile definind nu doar diferitele părți ale societății, ci, de asemenea, și modul în care ele sunt interrelaționate. Dezorganizarea socială este considerată „fața umbrită”, complementară, a organizării sociale, fiind percepută ca un eșec al manifestării rolurilor. Încă Emile Durkheim susținea că „în momentul dezechilibrului social, fie că el apare și se manifestă în timpul unor crize sau, dimpotrivă, în perioadele de schimbare socială favorabile, dar prea bruște – societatea temporar devine incapabilă de a exercita asupra oamenilor efectele cuvenite” [9, p. 294]. Din acest racursi, problemele sociale sunt consecințe ale dezordinii sociale, care generează reducerea forței de influență a regulilor sociale de comportament asupra indivizilor, fapt care a permis lansarea ideii, considerată drept „una dintre cele mai valoroase idei în sociologie” [10, p. 468], că dezordinea socială este un element constitutiv al procesului de transformare socială, fiind o oportunitate pentru procesul de constituire a noilor relații și reguli sociale.

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 139 18.12.2015 14:21:44

3. Perspectiva conflictului de valori. Această abordare are la bază ipoteza că problemele sunt condiții sociale ce uneori pot fi incompatibile cu valorile unor anumite grupuri, membrii cărora reușesc să facă publică o chemare la acțiune. Problemele sociale, din această perspectivă, își au geneza în conflictele de valori și de interese. Și dacă interesele sunt diferite, grupurile se situează pe părți diferite ale baricadei, escaladând situațiile de conflict, care, la rândul lor, generează probleme sociale. Actualmente, în Republica Moldova, sub presiunea diverselor fenomene transformatoare, hotarele valorilor sociale, a normelor de existență, de acțiune de odinioară au dispărut, indivizii sociali, în particular, și grupurile sociale, în general, aflându-se în căutarea unor repere moderne. Atunci când vechile repere sunt distruse, susțin cercetătorii, se diluează și referințele cu care oamenii s-au obișnuit și ei se pomenesc în situația de a adopta noi valori care apar neexperimentate [11, p. 247]. Sistemul de valori al societăților în tranziție este foarte variat și incert, manifestându-se ca un generator puternic de probleme sociale. În fond, problema socială reprezintă un decalaj între normele unei societăți și realitatea socială, politică, culturală și economică din această societate, apariția unei probleme sociale fiind indisolubil legată de manifestarea unei neconcordanțe între ceea ce oamenii ar trebui să fie și ceea ce ei sunt în realitate (mai precis, între situația socială existentă și normele sociale). Este evident că problemele sociale sunt generate de anumite circumstanțe și sunt determinate de context, de valorile și instituțiile societății. Cercetătorii constată: „O problemă socială poate fi, în multe cazuri, consecința neanticipată, nedorită și indirectă a modelelor instituționalizate ale comportamentului social … diferite structuri sociale au probleme distincte în funcție de caracteristicile, valorile și scopurile/interesele lor distincte, iar soluțiile date acestor probleme sunt diferite și ele (soluțiile având ca scop și rezultat schimbarea socială) în funcție de particularitățile acestor structuri sociale" [12].

4. Perspectiva comportamentului deviant. Această abordare pune în valoare ideea că problemele sociale reprezintă violări ale așteptărilor și comportamentelor normative. Comportamentul sau situațiile care nu se încadrează în prevederile normelor de conduită generală, acceptabile într-o societate, sau se depărtează de la normele tradiționale, sunt privite ca fiind deviante. Comportamentele deviante apar ca urmare a socializării inadecvate, care se desfășoară, în primul rând, în cadrul contextual al relațiilor primare de grup. Predispoziția spre comportamente deviante se formează din cauza eșecului socializării primare. Circumstanțele care favorizează apariția și manifestarea unui asemenea comportament au la bază condițiile nefaste în care se produce dezvoltarea persoanei, necesitând o atitudine atentă din partea societății, pentru a activa corecțiile cuvenite.

5. Perspectiva etichetării sociale. Conform acesteia, o problemă socială este definită drept social-deviantă în funcție de reacțiile sociale la o pretinsă violare a regulilor sau așteptărilor sociale. Această teorie se concentrează pe condițiile prin care comportamentele sau situațiile sunt definite ca problematice sau deviante. Cauza unei probleme sociale își are originea în atenția pe care i-o acordă mass-media, publicul și/sau factorii care exercită controlul social. Această perspectivă comportă anumite riscuri, întrucât, de mai multe ori, ea se configurează în baza stereotipurilor și a prejudecăților. Stereotipurile, în general, sunt de natură subiectivă și au un caracter părtinitor, fapt care

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 140 18.12.2015 14:21:44

blochează posibilitatea aprecierii obiective a situațiilor. Prejudecățile, exprimate prin opiniile preconcepute sau convingerile nefondate care proliferează atitudinile excesive, lipsite de raționalitate, pot comporta și ele dificultăți în soluționarea problemelor de ordin social, fiind necesară, de fiecare dată, atenție în definirea unor situații sau persoane și o abordare complexă, dar și tolerantă a acestora.

6. Perspectiva critică. Conform acestei abordări, o problemă socială este o situație rezultată din exploatarea celor ce nu dețin puterea de către cei ce dețin puterea. Forma de organizare socială produsă de societatea capitalistă generează apariția celor mai multe probleme sociale, iar dezvoltarea capitalismului aduce cu sine și amplificarea problemelor sociale. Deciziile cu semnificații sociale, în condițiile de incertitudine în raport cu puterea, sunt influențate substanțial, în aceste cazuri, de sistemul de valori și principii pe care-l împărtășește persoana.

7. Abordarea constructivistă a problemelor sociale prezintă interes pentru jurnalismul social, deoarece reflectă potențialul individului sau al grupurilor sociale de a evalua realitatea și de a cataloga anumite stări și situații drept nedorite, nocive, periculoase, amenințătoare etc., prin aceasta atrăgând atenția și determinând opinia publică să ia atitudine întru soluționarea acestora. Din perspectiva acestei abordări, retorica acțiunilor respective are un caracter imperativ vădit. Din acest punct de vedere, problemele sociale se prezintă drept construcții, create de indivizi sau grupuri, care atrag atenția publicului asupra unor anumite condiții și se pronunță pentru schimbarea acestora.

Percepția unei probleme sociale poate parcurge, în viziunea sociologilor [13, pp. 14-15], câteva etape: a) conștientizarea publică scoate din anonimat problema și o definește ca fiind socială; b) identificarea și definirea problemei sociale se realizează grație sistemului de valori sociale; c) conștiința publică joacă un rol semnificativ în definirea gradului de gravitate al problemei sociale; d) conștiința publică face distincție între problema socială și problema individuală.

Problemele sociale sunt manifestări ale deteriorării sau chiar ale distrugerii funcționalității relațiilor sociale și normelor sociale existente, ca o consecință a tensionării și amplificării confruntărilor, care modifică valorile umane, normele de comportament și generează reacții sociale deviante. Ele subminează relațiile constructive care se stabilesc la nivel de individ social, grup social sau chiar societate, de aceea necesită o interpretare adecvată. Orice problemă socială, oricât de gravă ar fi, nu poate fi conștientizată și asumată de societate până nu este făcută publică și adusă pe agenda societății. Dacă problemele sociale, din diferite motive, nu sunt recunoscute nici de autorități, nici de organizațiile neguvernamentale, nici de cetățeni, de datoria mass-mediei este să le facă publice și să determine acești actori sociali să-și asume responsabilitatea pentru soluționarea lor. Pentru aceasta, mass-media trebuie să pună în circuit suficientă informație, care ar contura dimensiunile reale ale problemei, adică să inițieze procesul de construcție a problemelor existente. Opiniile precum că problemele sociale se amplifică datorită faptului că mass-media le acordă atenție sporită și că vorbește prea mult despre ele sunt contraproductive, iar acuzațiile care i se aduc presei în această ordine de idei sunt lipsite de temei. Autoritățile, politicienii, dar și anumite persoane publice, uneori, incriminează jurnaliștilor incompetență și

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 141 18.12.2015 14:21:44

lipsă de patriotism. De notat, însă, că tocmai lipsa informațiilor despre problemele sociale existente și a dezbaterilor acestora în mass-media poate perpetua problema și afecta acțiunea socială în legătură cu ea.

Mediatizarea problemelor sociale impune o abordare valorică și multiaspectuală, care să suscite interesul general, dar și să formeze la diversele categorii de public atitudini constructive în raport cu subiectul de reflecție. Or, valorile și atitudinile indivizilor sociali determină înțelesurile problemelor sociale. Cele mai răspândite atitudini ale oamenilor față de problemele sociale care nu îi afectează direct sunt indiferența, acceptarea pasivă a necazurilor altor oameni, cinismul și pedeapsa divină. Luând în calcul această situație, jurnaliștii trebuie să-și construiască discursul mediatic în așa mod, încât să producă înțelesuri adecvate ale problemelor sociale, să provoace acțiuni concrete și să catalizeze activismul social al cetățenilor. Din aceste considerente, reflectarea mediatică a problemelor sociale trebuie să se axeze pe abordarea sociologică a acestora, astfel urmărind: 1) conștientizarea problemelor prezente cu care se confruntă societatea; 2) dobândirea de cunoștințe faptice cât mai riguroase în legătură cu principalele probleme sociale; 3) înțelegerea originilor sociale ale acestora și a modului în care ele pot evolua; 4) considerarea raportului dintre teorie și practică, astfel ca politicile sociale care se aplică să se întemeieze pe experiența verificată; 5) existența unui sens al perspectivei, problema examinată fiind văzută în relația acesteia cu trecutul și prezentul societății, fără distorsiuni și exagerări [14, p. 468].

Vizibilitatea publică a problemelor sociale se datorează configurării mediatice a acestora, care începe cu punerea în circuit a informațiilor primare despre problemele sociale, dar și despre categoriile sociale afectate și cerințele lor de soluționare a situațiilor create. Frecvența și felul în care mass-media mediatizează sfera socială și tratează problemele sociale influențează percepțiile publicului și formează cunoștințele lui în raport cu acestea, iar cunoștințele despre problemele sociale sunt importante pentru materializarea acțiunii sociale.

Jurnaliștii, prin natura profesiei, trebuie să identifice problemele sociale în faza lor incipientă și să mobilizeze societatea pentru a nu admite amplificarea acestora, pentru a stopa evoluția lor sau pentru a propune modul de soluționare. Cunoașterea genezei, cadrului și modului de dezvoltare a problemelor sociale este o condiție obligatorie pentru reflectarea consistentă și multilaterală a acestora. De fapt, o problemă socială devine cunoscută întregii societăți numai datorită activității mass-mediei, care o „descoperă" și o face publică. Astfel, configurarea publică a problemei sociale se realizează prin reprezentări mediatice care pot influența conceptualizarea și asumarea socială a acesteia.

Specificitatea abordării mediatice a problemei sociale presupune contactul direct al jurnalistului cu problema, pătrunderea lui în mediul afectat de problemă și interacțiunea cu subiecții care suportă consecințele acestei probleme, fapt care determină și chiar impune un anumit tip de relații și de comportamente profesionale. Mai mult, fiecare problemă socială solicită și condiționează abordări diferite, determinând practicile de mediatizare. Problemele sociale nu sunt statice, ci dinamice, ele cresc sau se reduc în intensitate, variază în timp și spațiu, reprezintă succesiuni de evenimente, situații, stări fragmentare etc. Datorită acestei

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 142 18.12.2015 14:21:44

caracteristici, dar şi faptului că publicul nu neapărat consumă în mod consecvent produsele mediatice, se atestă dificultăţi în configurarea publică a problemelor sociale.

În funcţie de modul în care este pusă în aplicare specificitatea funcţională a problemei, se conturează două tipuri de reflectare mediatică: obiectivă şi pragmatică [15]. Reflectarea obiectivă presupune acompanierea neutră a problemei prin simpla expunere a ei în presă, care se caracterizează prin producerea mesajelor fragmentare şi sporadice. Reflectarea pragmatică se caracterizează prin consecvenţa şi pluridimensionalitatea expunerii mediatice; prin orientarea mesajelor către anumite categorii de public.

În acest scop, este necesară sistematizarea, în funcţie de anumite criterii, a activităţii social-economice, măsurarea variabilelor care caracterizează potenţialul sistemului social de gestionare a problemelor sociale. Fundamentarea deciziilor social-economice, informarea publicului, organizaţiilor social-politice, precum şi a persoanelor fizice despre starea şi dezvoltarea societăţii necesită informaţii diverse, cum ar fi: dimensiunea şi evoluţia în timp, proporţiile şi corelaţiile care se formează între diferite elemente din domeniile social şi economic [16, p. 97].

Există mai multe criterii de clasificare a problemelor sociale. Din punctul de vedere al atitudinii colectivităţii, problemele sociale pot fi: *potenţiale* – situaţii care nu sunt identificate drept probleme şi, respectiv, nici asumate de către colectivitate; *asumate* – situaţii identificate drept probleme şi asumate în mod conştient de către colectivitate.

Modul de asumare a problemelor sociale de către colectivitate, la rândul său, poate fi considerat şi el criteriu de clasificare, conform căruia pot fi deosebite câteva tipuri de probleme: *latente* – problemele sociale conştientizate şi asumate, dar în raport cu care colectivitatea dezvoltă o atitudine pasivă şi nu întreprinde nici o activitate socială; *manifeste* – problemele sociale asumate în mod conştient, determinate drept importante şi faţă de care colectivitatea dezvoltă o atitudine activă; *centrale* – problemele sociale calificate drept stringente şi prioritare pentru colectivitate, pentru soluţionarea cărora sunt concentrate toate eforturile şi rezervele acesteia [4, p. 19].

Specificul şi geneza problemelor sociale este un alt criteriu, conform căruia problemele sociale pot fi clasificate în: probleme care apar în sistemul de relaţii, stabilit între individul social şi mediul natural (ecologie, resurse naturale); probleme care apar în sistemul de relaţii stabilit între individul social şi societate (servicii educaţionale, sănătate, cultură); probleme intersociale (care apar între comunităţi, grupuri etnice) [17].

Din punctul de vedere al nivelului de organizare a vieţii sociale, se conturează următoarele tipuri de probleme: între indivizi sociali (probleme de ordin personal); între grupuri sociale (probleme de grup); între c*ategorii sociale* (probleme de clasă socială); între sisteme sociale.

Importante, de asemenea, se prezintă şi următoarele criterii de tipologizare a problemelor sociale:

– criteriul *cuprinderii/extinderii*, conform căruia deosebim probleme sociale: internaţionale, naţionale, zonale, locale;

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 143 18.12.2015 14:21:45

– criteriul *originii* problemelor sociale (domeniile în care acestea apar, se dezvoltă și se manifestă) care ne oferă posibilitatea să le clasificăm în: probleme pe domeniul sănătății, educației, asistenței sociale, religiei, sportului etc.;

– criteriul *naturii fenomenologice* a problemelor sociale care include problemele sociale legate de: migrație, sărăcie, narcomanie, alcoolism, criminalitate, trafic de ființe umane, violență etc.;

– criteriul *temporal de soluționare* a problemelor sociale, în baza căruia putem identifica: probleme pe termen lung, mediu sau scurt, dimensiunile temporale ale problemelor fiind foarte importante, îndeosebi pentru cei care suportă consecințele acestora;

– criteriul *instituțiilor care gestionează* problemele sociale – capacitatea sistemului social de a identifica și de a rezolva problemele sociale prin intermediul instituțiilor sale de profil – în baza căruia deosebim: probleme instituționalizate, legislative, în primul rând, și neinstituționalizate;

– criteriul *metodei de soluționare* a problemelor sociale, conform căruia deosebim probleme care pot fi rezolvate pe căi pașnice și pacifiste și probleme care pot fi rezolvate prin metode violente.

Problematica socială include, astfel, o multitudine de probleme ce țin de drepturile sociale ale omului (dreptul la asigurare socială, la învățătură, la protecția sănătății, la locuință, drepturile copiilor și ale persoanelor cu dizabilități), de riscurile sociale (maladii, inclusiv, maladii profesionale, întreținerea copiilor, invaliditatea, bătrânețea), problemele păturilor vulnerabile ale populației (orfanii, șomerii, migranții, familiile incomplete, copiii și adulții cu posibilități limitate), problemele populației de vârsta a treia, probleme ce țin de tineret (criminalizarea societății, criminalitatea juvenilă, alcoolismul, narcomania, accesibilitatea și calitatea studiilor, activitatea instituțiilor pentru copii), activitatea în domeniul ocrotirii mediului, propaganda modului sănătos de viață, educația morală, acțiunile de caritate, asigurarea socială și totul ce derivă din abordarea acestor și altor aspecte ale vieții cotidiene și perspectivelor de dezvoltare a societății.

Un rol aparte în definirea problemelor sociale îl au factorii care provoacă apariția sau amplificarea acestora, între care: informaționali (deficitul de date factologice, zvonurile, presupunerile, informațiile distorsionate etc.).; structurali (incapacitatea structurilor și a instituțiilor sociale de a satisface sau îndeplini necesitățile sociale); valorici (neconcordanța sau diferența între valorile individuale și cele sociale); comportamentali (diferența între comportamentele individuale, de grup și cele sociale); relaționali (ineficiența instituțiilor de relații formale sau informale, fobiile sociale, ura rasială, religioasă etc.); motivaționali (solicitări, așteptări, cerințe neadecvate ale actorilor sociali).

În fond, problemele pot fi: rezolvabile, potențial rezolvabile și irezolvabile. Mediatizarea problemelor sociale din prima și a doua categorie solicită ca jurnalistul să formuleze cât mai explicit esența problemei și să descrie detaliat cadrul de referință al acesteia, să determine factorii care generează contradicțiile interne și externe, să identifice instrumentarul optimal necesar pentru soluționarea acesteia. Procesul de reflectare mediatică a problemelor sociale include activități gen: identificarea cauzelor și a contextului care au stat la baza apariției acestora, a genezei problemelor sociale; apariția și constituirea problemei,

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 144 18.12.2015 14:21:45

identificarea factorilor care o menţin sau o amplifică; modificările care se produc şi metamorfozele care se atestă în procesul de dezvoltare a problemelor sociale; diagnosticarea şi abordarea acestora din perspectiva parametrilor temporali, spaţiali şi consistenţiali; manifestarea atitudinii şi a reacţiilor indivizilor sociali, în particular, şi a societăţii, în ansamblu, la anumite probleme sociale; identificarea strategiilor şi practicilor utilizate de factorii responsabili pentru soluţionarea acestora; prognozarea evoluţiei problemelor şi a variantelor posibile de soluţionare a acestora.

Pentru mediatizarea echidistantă şi calitativă a problemelor sociale sunt importante sursele informaţionale pe care le utilizează jurnaliştii în procesul de examinare a problemei în mass-media. Sursele de date necesare reflectării problemelor sociale se regăsesc nu doar în ministerele şi instituţiile de profil pe domeniul social, ci în mai multe sfere. Acest lucru demonstrează, o dată în plus, caracterul intersectorial al domeniului social, care, pentru buna lui funcţionare, solicită şi dezvoltă relaţii cu alte domenii ale activităţii. Analiza şi mediatizarea problemelor sociale impune utilizarea nu doar a informaţiilor oficiale, ci şi a celor din surse neoficiale. În acest context, un rol important revine organizaţiilor neguvernamentale, care, activând în paralel cu instituţiile statului, monitorizează nu doar evoluţia problemelor sociale, ci şi activităţile factorilor de decizie. De aceea, datele primare, furnizate de organizaţiile neguvernamentale, în foarte multe cazuri sunt mai complexe, aproape de realitate şi vizează mai mulţi actori implicaţi în problemă.

De observat, în multe privinţe, prin caracteristicile sale, jurnalismul social se apropie mult de aşa-numitul *jurnalism comunitar*, centrat pe reflectarea problemelor care îl preocupă pe cetăţeanul „mediu": diapazonul trăsăturilor care marchează un text aparţinând jurnalismului comunitar „se axează pe utilizarea unui spectru mai larg de surse, în afară de sursele tradiţionale oficiale; examinarea mai amănunţită a proiectelor de politici publice şi a urmărilor lor posibile; reflectarea mai frecventă a situaţiei minorităţilor din comunitate; prezentarea scenelor din viaţa cotidiană; publicarea relatărilor despre istoria comunităţii, despre tradiţiile, realizările, aspiraţiile cetăţenilor din comunitate ş. a." [18, p. 291].

Problemele sociale ca subiecte de reflecţie a presei se încadrează în jurnalismul social, care are menirea să le aducă pe agenda societăţii, să le analizeze şi să creeze posibilităţi de dezbatere a lor, implicând în acest proces întreaga societate – condiţie fundamentală pentru cunoaşterea, înţelegerea, gestionarea corectă şi soluţionarea acestora. Dar, deoarece jurnalismul, după M. Coman, se află într-o poziţie ambivalentă: pe de o parte, el este solicitat să exercite o acţiune educativă (în sensul formării unor oameni informaţi, cultivaţi, conştienţi de poziţia şi răspunderile lor sociale), iar pe de altă parte, el este: „curtat" de grupuri cu interese politice sau economice pentru resursele sale persuasive şi pentru puterea lui de a influenţa comportamentul indivizilor" [19, p. 82], implicaţiile generate sunt atât de natură pozitivă, cât şi mai puţin pozitivă. Jurnalismul social apropie evenimentele din sfera socială de indivizii sociali; reflectă operativ şi detaliat evenimentele; expune faptele în contextul în care s-au produs; reduce distanţa dintre diverse grupuri sociale; pătrunde în toate mediile domeniului social, democratizându-le; extinde cunoştinţele despre valorile funcţionale ale sistemului social; formează conduita umană; promovează noi modele de percepţie socială şi de comportament social; orientează acţiunea umană;

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 145 18.12.2015 14:21:45

stimulează activismul civic; stimulează procesele decizionale; sensibilizează publicul etc. Totodată, nu poate fi neglijat faptul că jurnalismul social reflectă în mod episodic şi de multe ori superficial şi fragmentar realitatea socială; decide pentru individul social ce este sau ce nu este important pentru acesta; diminuează facultatea atitudinii critice; favorizează răspândirea stereotipurilor sau chiar creează stereotipuri; politizează şi ideologizează activităţile sociale; creează posibilitatea denaturării valorilor sociale, a proceselor sociale şi a deciziilor sociale; favorizează înclinaţia spre senzaţionalism ş. a.

Rolul mass-mediei în reflectarea realităţii sociale, în formarea atitudinilor şi acţiunilor sociale în raport cu problemele majore ale societăţii nu poate fi subestimat, mai cu seamă, în societăţile care se află într-o tranziţie de durată. Conştientizarea profesională a beneficiilor pe care le poate avea societatea de pe urma prestanţei reale a jurnalismului social este o cerinţă a timpului care impune mass-mediei noi standarde de activitate şi noi norme profesionale menite să faciliteze acest proces.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Moraru, Victor. Mass media vs politica. Chişinău: USM, 2001.
2. Journalism for Social Change [On-line]: https://www.edx.org/course/journalism-social-change-uc-berkeleyx-j4sc101x-0 (Accesat 10.10.2015).
3. Sussman, Ed. The New Rules of Social Journalism: A Proposal [On-line]: https://pando.com/.../the-new-rules-of-social-journalism-a-proposal/ (Accesat 10.10.2015).
4. Zamfir, Cătălin, Stoica, Laura, Stănculescu, Manuela Sofia (coord.). Dezvoltarea socială. Capacitatea instituţiilor. Ghid de evaluare. Bucureşti: Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii, 2007.
5. Agabrian, Mircea. O paradigmă sociologică a problemelor sociale. În: Revista Română de Sociologie, 2001, serie nouă, anul XII, nr. 5-6, pp. 463-473.
6. Guzun, Mihail. Tranziţia şi criza de valori. Identitatea naţională: de la incertitudine la redefinire (cazul Republicii Moldova). În: Victor Moraru (coord.). Societatea şi comunicarea în tranziţie. Chişinău: ULIM, 2008, pp. 223-236.
7. Merton, Robert K., Nisbet, Robert (Eds.). Contemporary Social Problems. 2rd ed. New York: Harcourt Brace & World, 1966.
8. Ясавеев, Искэндэр. „Социальная проблема" в социологическом лексиконе [On-line]: http://corp.fom.ru/uploads/socreal/post-146.pdf (Accesat 7. 12.2014)
9. Дюркгейм, Эмиль. Самоубийство: социологический этюд. Санкт-Петербург: Союз, 1998.
10. Шибутани, Тамотсу. Социальная психология. Москва: Прогресс, 1969.
11. Enachi, Valentina. Spaţii culturale şi imagini feminine: analiză comparată. În: Victor Moraru (coord.). Societatea şi comunicarea în tranziţie. Chişinău: ULIM, 2008, pp. 244-255.
12. Pascaru, Mihai. Diagnosticarea problemelor sociale [On-line]: http://www.incluziunesociala.ro/upls/47_49743_suport_curs_Diagnoza_problemelor_sociale.pdf (Accesat 08.12.2014).
13. Dan, Adrian. Diagnoza şi soluţionarea problemelor sociale [On-line]: http://ru.scribd.com/doc/218116959/Diagnoza-Si-Solutionarea-Problemelor-Sociale-curs-Adrian-Dan#scribd (Accesat 04.05.2015).
14. Agabrian, Mircea. Op. cit.
15. Зацепина, Ирина. Понятие социальных проблем и их отражение в масс-медиа [On-line]: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_info/conf8/s23.pdf (Accesat 21.01.2015).
16. Stepanov, Georgeta, Pârţachi, Ion, Guzun, Igor. Interpretarea datelor statistice în jurnalism. Chişinău: CEP USM, 2013.
17. Социальные проблемы: сущность, источники и причины возникновения [On-line]: http://socialpol.ru/otvety-k-gosam-po-socialnoj-rabote-socialnye-problemy-sushhnost-istochniki-i-prichiny.html (Accesat 6.12.2014).
18. Moraru, Victor, Socolov, Tatiana. Identitatea jurnalismului comunitar. În: Studia Universitatis. Seria Ştiinţe sociale, 2007, nr. 3, pp. 288-292.
19. Coman, Mihai. Introducere în sistemul mass-media. Iaşi: Polirom, 1999.

Revista Filosofie nr_3 corectat.indd 146 18.12.2015 14:21:45